

Дўстлар, байрамнингиз муборак бўлсин, Хур Ватан Истиқлол нурига тўлсин!

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

ЎЗБЕКИСТОН
АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ

1956 йил
4 январдан НАШР
ЭТИЛА БОШЛАГАН

1997
кит

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

29 август, № 35 (3510)

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ «ШАРҚ ТАРОНАЛАРИ» ХАЛҚАРО МУСИҚА ФЕСТИВАЛИНИНГ ОЧИЛИШ МАРОСИМИДАГИ ТАБРИК СЎЗИ

Хонимлар ва жаноблар!
Азиз меҳмонлар ва дустлар!
Фестивал қатнашчилари!

Энг аввало, «Шарқ тароналари» муסיқа фестивалининг қатнашчиларини гузал Шарқимизнинг дурдонаси — қадимий ва ҳамшиша навқирон Самарқанд шаҳрида муборакбод этишдан бағоят мамнун эканлимин изҳор қилишга ижозат бергайсизлар!

Бутунги муסיқа байрамидан илтироз қилган Япония, Хитой, Туркия, Ҳиндистон, Эрон, Покистон, Миср, Индонезия, Корея Республикаси, Бангладеш, Вьетнам, Таиланд, Малайзия, Иордания, Исроил, Мугулистон, узамизнинг яқин қўшнелиримиз Қозғистон, Қирғизистон, Туркманистон, Тожикистон, Озарбайжон вакиллари, Россия, Америка Қўшма Штатлари, Франция, Буюк Британия, Олмония, Австрия, Юнонистон, Мексика, Арманистон, Латвия ижрочи ва санъаткорларига чин қалбимдан миннатдорлик билдириб, уларнинг ҳар бирига ўзбек халқининг салом ва хурматиини етказишдан беҳўра бахтирман!

Фестивалимизнинг фахрий меҳмонлари — ЮНЕСКО вакиллари, Халқаро муסיқа кенгаши раҳбариятини ва бошқа азиз меҳмонларимизни қизгин табриқлаймиз ва «Самарқанд тупроғига хуш келиб-сиз», деб чин қўнғилдан қўлаймиз.

Мухтарам дустлар!
«Шарқ тароналари» муסיқа фестивали Ўзбекистонда, айти Самарқанд замидада уюштирилган бежиз эмас. Самарқанд ҳақида равшан дунё цивилизациясининг бешикларидан бири ҳисобланади.

Бу ерга Амир Темур, Имом Бухорий, Хожа Ахрор Валий, Улукбек, Қозғизода Румий, Шарафиддин Али Язидий, Давлатшоҳ Самарқандий, Клавихо, Низомий Ганжавий, Алишер Навоий, Абдурахмон Жомий,

Вамбери, Абдуразоқ Самарқандий каби унлаб ва юзлаб буюк инсонларнинг қадамлари теккан.

Не-не буюк давлат арбоблари, санъаткорлар ва ижодкорлар бу шаҳри азимни зиёрат қилган.

Самарқандни азат-азалидан турли халқ вакиллари ва маданиятлари учрашган манзил бўлган, деб айтсак асло хато бўлмас.

Азиз дустлар!
Шарқ муסיқаси — Шарқ фалсафаси, Шарқ дунёсининг узвий бир қисmidир. Шарқ муסיқасининг жаҳон маданият меросида тупан урни бениҳоя муқаддас.

Сиз меҳмон бўлиб турган қадимий Самарқанд музейларидан бирида археологларимиз топган гоғат ноёб, тилиша буюмлардан ҳам қимматлироқ муסיқий асбоб — беш минг йиллик най авайлаб асрашмоқда. Уни курган инсон беихтиёр Шарқ муסיқаси тарихини уйлайди.

Бу муסיқа минг-минг йиллардан бери одамлар дилини поклаб, уларни руҳан юксалтириб келмоқда.

Узининг нозик жозибаси билан дунё маданиятига озуқа бериб, умумбашарий қадриятларга муносиб ҳисса қўшмоқда.

Хонимлар ва жаноблар!
Қадимий Самарқандда, буюк воқеалар шохиди бўлиб Репитон майдонига Сизларни эзу бир ниёт билан тақдир этдик.

Ишонаманки, Сизларнинг гузал санъатингиз Шарқимиз муסיқа дурдоналарини бутун дунёга яна бир бор намойиш қилади. Ишонаманки, бу фестивал ҳар бир одамни меҳру шафқатли, меҳру оқибатли бўлишга даъват этади, ер озида барқарорлик ва аҳиллик табиатини уйғотади.

Ишонаманки, «Шарқ тароналари» муסיқа фестивали халқларимиз маданиятларини узаро бойғатади, миллатимиз ва динимиздан қатъий назар, халқларимизни ва инсонларимизни бир-бирига яқинлаштиради.

Ишонаман, қадимий Самарқандда очилаётган муסיқа фестивали анъанавий бўлиб қолади ва Шарқ халқлари қуй ва оҳанглариини янги босқичга кутаришга хизмат қилади.

Хурматли меҳмонлар!
Сизларни ҳеч бир муболагасиз «маданият ва дустлик элчилари» деб аташ мумкин. «Шарқ тароналари» муסיқа фестивали очилиши муносибати билан барчангизини Ўзбекистон халқи номидан яна бир бор муборакбод этаман ва ижодларингизга омадлар тилайман.

Азиз томошабинлар!
Самарқанд аҳли!

Ҳеч қандай шубҳам йўқки, сиз — биродарлар фестивал иштироқчилари ва меҳмонларига уларни қўлаб-қувватлашда ўзбек халқига муносиб меҳмондустлик ва бағрикенглик фазилатларини албатта намойиш этасизлар.

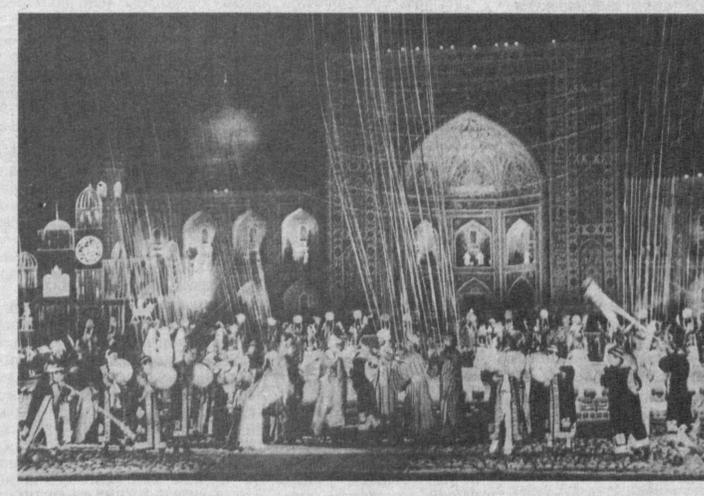
Байрамона либосга бурканган, Шарқнинг қадим наволари каби кўҳна Самарқанд «Шарқ тароналари» халқаро муסיқа фестивали қатнашчиларини ўзбек халқига хос меҳмоннавозлик ва тавозе билан кутиб олди. Анжуманнинг ҳар бир кунги қизикarli учрашувлар, мулоқотлар ва воқеаларга бой бўлмоқда.

Фестивалнинг ҳақиқий иш кунги 26 августда ўтказилган матбуот конференциясидан бошланди. Конференциянинг фестивал матбуот маркази раҳбари А. Усмонов олиб борди. Унинг ишида фестивал бош директори уринбосари Б. Екунов, ҳакамлар ҳайъати раиси, япониялик олим Харума Кашиба, ЮНЕСКО маданият секторининг Бош директори Креспо Торал, ЮНЕСКОнинг Марказий Осиё мамлакатлари бўйича Бош маслаҳатчиси Майкл Барри Лейн иштирок этишди.

Анжуманда 32 мамлакатдан ва икки халқаро ташкилотдан 267 нафар киши иштирок этмоқда. Шунингдек, 16 давлатдан ҳукумат аъзолари, назирлар, уларнинг уринбосарлари ҳам қатнашмоқдалар. Фахрий меҳмонлар орасида ЮНЕСКО Қўшмадаги Халқаро муסיқа Кенгашининг Бош котиби Ги Ю, Париж Мэрияси театрининг Шарқ муסיқаси бўйича маслаҳатчиси Сулабе Кия, Жозеф Дайфей (АҚШ), Сент Те Хо (Корея), Лю Чундун (Хитой), Иманғали Тасмағамбетов (Қозғистон), Аскар Қаеков (Қирғизистон), Пулат Булбул угли (Озарбайжон), Филип Малок (Буюк Британия) ва бошқа нуфузли олимлар, жамоат арбоблари бор.

Фестивал тақдир этилган дастурларини баҳолаш учун Ха-

РЕГИСТОН УЗРА ЯНГРАМОҚДА КУЙ

рума Кашиба бошчилигидаги 11 кишидан иборат ҳакамлар ҳайъати фаолият кўрсатмоқда. Лорен Грей (АҚШ), Ангелина Юнг (Германия), Хан Муи Хи (Жанубий Корея), Фахри Абдул Раҳмон Абдул (Миср), Иззат Оз (Туркия), Сулабе Кия (Халқаро муסיқа кенгаши), Раҳман Маннон (Ҳиндистон), Сан Ян (Хитой), Рустам Абдуллаев (Ўзбекистон), Сорая Мансор (Малайзия)дан иборат бу ҳайъат учун турли халқларнинг турли усуллардаги дастурларини баҳолаш жараини мураккаб кечилиши табиий. Лекин, уйлаймики, бу ерда бари бир гоғиллар ва маълумлар бўлмайдилар, фақат кунги наволарга тўлайди.

Ҳар қандай фестивалда бўлган каби бу фестивал ҳам ўз мукофотлари ва совринларига эга. Бош мукофот — 10 миң АҚШ доллари «Шарқ буюк йили» соврини соҳибига — энг яхши миллий кўшиқ ижроси учун,

беш миң АҚШ доллари ва «Тила булбул» деб номланган 2 та биринчи соврин «Миллий қадриятлари юксак бадий савияда удуллагани учун» ва «Шарқна анъаналарнинг ёрқин ифодаси учун» берилди. Уч йрим миң АҚШ доллари ва иккита «Қўмуш булбул» совринлари «Миллий ва умуминсоний қадриятлар уйғунлиги учун» ҳамда «Энг яхши театрлаштирилган муסיқий дастур учун» иккинчи урин эгаларига топширилди. 2 миң АҚШ доллари ва учта учинчи соврин ҳам ўз эгаларини кутиб турибди.

Шунингдек, ЮНЕСКО ҳам фестивалга ўз мукофотини ажратган. Булар икки миң АҚШ доллари ва еш ҳаваскор учун чет элда мушиқадан таълим олиш имкониятидан иборат.

Албатта, фестивалнинг жаҳон бўлиб қанот ёйиши ва мунтазамлик касб этилиши оммавий ахборот воситаларининг роли катта. Шунинг учун фестивалга ундан ортиқ чет мамлакатлардан журналистлар тақлиф этилган. Яна Ташки ишлар вазирлигида рўйхатдан утган 15 дан ортиқ журналист қатнашмоқда. Бундан ташқари, республикада фаолият кўрсатган 10дан ортиқ журналист ҳам фестивалнинг ҳар бир кунини еритишга сафарбар этилган.

Шубҳасиз, фестивал фақат иш дастуридан иборат эмас. Ташкилий қўмита ва Самарқанд шаҳри раҳбарияти қатнашчилар ва меҳмонлар буш вақтларини кунгили утказишлари учун барча имкониятларни ишга солганлар. Биринчи навбатда Самарқанднинг кўҳна обидалари, қадимжолари уларни кутиб олди. Шунингдек, турли корхоналарда, жамоат ташкилотларида қизикarli учрашувлар ўтмоқда.

Давоми 5-бетда

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони «ЎЗБЕКИСТОН ҚАҲРАМОНИ» УНВОНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашга ва ишлаб чиқариш соҳаларида иқтисодий ислохотларни амалга оширишга қўшган улкан ҳиссаси ҳамда фуқароларнинг соғлигини муҳофаза қилиш, ёшларга таълим ва тарбия бериш борасидаги давлат ва халқ олдидаги қаҳрамонона меҳнати учун қуйидагиларга «Ўзбекистон қаҳрамони» унвони берилиб, олий нишон — «Олтин юлдуз» медалга топишрилисин:

Мадалиева Манзура Абдуллаевна — Қўқон шаҳридаги 10-урта мактаб математика ўқитувчиси, Фарғона вилояти

Саитова Онесия Саитовна — Қорақалпоғистон Республикаси 1-туғурқонасининг гинекология бўлими мудури

Умаров Холқўжа Мукаррамович — «Тошкентўйжойинвестқурилиш» корпорацияси «Тошмасхуспардозқурилиш» акциядорлик жамияти 42-қурилиш бошқармаси сувоқчилар бригадаси бошлиғи

Қуваков Машарип — Ботот туманидаги «Ботот» жамоа хужалиғи бошқаруви раиси, Хоразм вилояти.

Ўзбекистон Республикаси Президенти **И. КАРИМОВ**.
Тошкент шаҳри, 1997 йил 26 август.

Истиқлол мушоҳадаси

1. Мустақиллик инсон ва ижодкор сифатида сизга нима берди?

2. Шўро даврида ижодингизга таъйиқ сезганми-сиз?

3. Янги замон, истиқлол туйғайди қаддини тиклаган, қўрағига шомол теккан халқимиз ҳаёти ҳақида нималар эътиборингиз? Яна нималар эътиборингиз режалаштирган-сиз?

2,- 5,- 6 бетлар

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони АДАБИЁТ ВА САЊЪАТ СОҲАСИДА АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МУКОФОТИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Адабиёт, санъат ва меъморчилик соҳасида Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофотлари қўмитасининг 1997 йилги Абдулла Қодирий номидаги Давлат мукофотларини бериш тўғрисидаги тақлифларига биноан

Мушиқа санъати соҳасидаги энг яхши ижодий ишлари учун 1997 йилги Абдулла Қодирий номидаги Давлат мукофотлари қуйидагиларга берилсин:

1. Мустафо Бафоевга — 1993—1996 йилларда яратилган «Улугбек ҳурми»,

«Нодира», «Мозийдан нур» телевизион баелетлари мушиқаси ва истиқлолни тараннум этувчи қўшиқлар туркуми учун.

2. Анор Назаровга — 1993—1996 йилларда яратилган истиқлол руҳи билан

йўғрилган қўшиқлар ва муоқалалар туркуми учун.

Ўзбекистон Республикаси Президенти **И. КАРИМОВ**.
Тошкент шаҳри, 1997 йил 27 август.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони ТАСВИРИЙ ВА АМАЛИЙ САЊЪАТ, ХАЛҚ ХУНАРМАНДИЛИГИ СОҲАСИДА КАМОЛДИН БЕҲЗОД НОМИДАГИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ДАВЛАТ МУКОФОТИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Адабиёт, санъат ва меъморчилик соҳасида Ўзбекистон Республикаси Давлат мукофотлари қўмитасининг 1997 йилги Камолдин Беҳзод номидаги Давлат мукофотларини бериш тўғрисидаги тақлифларига биноан

санъат, халқ хунармандчилиги соҳасидаги энг яхши ижодий ишлари учун 1997 йилги Камолдин Беҳзод номидаги Давлат мукофотлари қуйидагиларга берилсин:

1. Тоғйор Болтабоев, Хуршид Назаров ва Файрат Камоловга — Тошкентдаги Темирийлар тарихи давлат

музейига ишланган уч қисмли маҳобатли «Буюк соҳибқирон — буюк бунёдкор» даврий тасвирий санъат асарини учун.

2. Анвар Илхомов ва Бахтиёр Раҳмонбердиевга — Тошкентдаги Темирийлар тарихи давлат музейи гўмбазидаги маҳорат билан бажарилган наққошлик ишлари учун.

3. Райимберди Матчоновга — қўлолчилик санъати соҳасидаги ишлар туркуми учун.

Ўзбекистон Республикаси Президенти **И. КАРИМОВ**.
Тошкент шаҳри, 1997 йил 27 август.

ВАТАН ЭЪЗОЗЛАЙДИ ФАРЗАНДАЛАРИНИ

Хуррият шамоллари тобора шитоб елаётган айти мустақиллик замидада юрт учун, овоз ва обод Ватанимиз келажак учун, халқлар уртасидаги дустликни мустаҳкамлаш ҳамда тинчлик ва барқарорликни таъминлаш учун фидокорона меҳнат қилган турмушларимиз хизмати қадри қимматига яраша эъзозланмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентини Ислам Каримов Фармонида буюн республикаимиз мустақиллигининг 6 йиллиги арафасида ижтимоий-сиёсий, маънавий ва иқтисодий ҳаётимизнинг турли жаҳаларида жонбошлик кўрсатган она дилер ва ташаббуслари «Ўзбекистон қаҳрамони» унвони ҳамда мукаддас динимизнинг ордени ва медаллари, бошқа фахрий унвону мукофотлар билан тақдирландилар.

Ўзбекистон халқ сузвичиси Саид Аҳмад ва таниқли санъаткор Тўрув Алиматов «Буюк хизматлари учун» ордени билан мукофотландилар.

Сузвичи Тўрув Ошимова, адабиётшунос олим Озод Шарафиддин, санъатимиз намоёндаларидан Паттоҳон Ма-

далиев, Малик Набиев, Рихсиҳон Иброҳимова, Хошимжон Исмаилов, Толиқбай Каримов, Раҳима Мазахидова, Муҳаббат Юлдашева «Меҳнат шўхрати» ордени билан тақдирландилар.

Адиблар Незмат Амминов, Ибулонали Сулаймонов, Хуршид Давронов, Омон Мухторов, Абдували Қўтубидинов, Тоҳир Халилов, адабиётшунос олимлар Тўра Мирзаев, Хошимжон Хонидов, санъаткорлар Еқуб Аҳмедов, Ҳасан Ражабий, Ғуломиддин Еқубов, Қўнғуз Миркаримов, Тўққин Тоқиев, Александр Лукимов, Орф Хатамов, Владимир Шануров, Николай Шин, Саодат Қобулова «Дустлик» ордени билан мукофотландилар.

«Шўхрат» медалини билан эса ижодкорлардан Сафар Барноев, Хуршид Дўстмуҳаммад, Анваржон Обиджонов, Турсуной Солиқова, Усмон Қўчқоров, Исмондажон Тулаков, Абдулқосим Утебергенов, Эркин Мадрохимов, Шарофат Анурова, Николай Крисилянков, Вячеслав Иванов, журналистлардан Аҳмаджон Мелибоев, Қалдибек Сейдалиев, Аббосхон Усмонов, Ҳабибулло Алимжанов, Муроджон Қаложонов, Умида Абду-

гапорова, Мирзаабдулла Ибрагимов, Миралло Абдурахмонов, Гулчехра Жамилова, Сайдиали Ҳасанов, Абдуғани Жумаев, Рисбой Анарбеков, Музаффар Аламов, Тўхтамши Тўхтаев, Қўмон Раҳимов, Катерина Белугина, Наталия Шуленина, киносанъаткорлардан Темурмалик Юнусов, Рафкат Ибрагимов, Шўхрат Махмудов, Ахрор Курмонов, хонанда Охунжол Мадалиев, балет артисти Марат Ҳасанов, расмолар Рафазал Юсупов, Обиджон Бакиров, маданият ходимлари ва ноширлардан Муҳаммад Дадаҳужаева, Альбина Қолиева, Ҳабибулло Раҳимов, Руздат Сафаров, Дилом Қўлартова, Орол Сафаров, Ева Моисеевна ва бошқалар мукофотландилар.

Таниқли шоирлар Барот Бойқобулов ва Жуманиёз Жаборовага «Ўзбекистон Республикаси халқ шоири» унвони берилди.

Бастакорлар уюшмаси раиси Рустам Абдуллаев «Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби» унвони билан, филологияшунос олим Малик Муродов «Ўзбекистон Республикаси фан арбоби» унвони билан тақдирландилар.

Хонанда Эсан Лутфуллаев «Ўзбекистон Республикаси халқ хобизини», музавир Фурқат Файзуллаев «Ўзбекистон Республикаси халқ рессоми» унвонига мушарраф бўлди.

«Ўзбекистон Республикаси халқ артисти» унвонига эса Муҳаммадди Абдуқўдўров, Хусан Амиркулов, Шермат Ерматов, Марям Ийтирова, Ҳодир Мўминов, Намна Пулатова каби санъаткорлар сазовор бўлди.

Ижодкор-журналистлар Абдулсанит Қўчқоров, Иброҳим Норматов, Номоз Садуллаев, Гулчехра Ибулонова, Шавкат Амиров, Ҳалида Даулетгазаров «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист» унвони билан мукофотландилар.

«Ўзбекистон овози» газетаси бош муҳаррири, шоир Азимбой Сулейнов, сузвичлар Ҳожижабар Шайхон, Низомжон Қомиллов, маданият ва санъат администратори Омонилла Абдуразақов, Абдунаби Абдуғафуров, Даврон Зушупов, Арсен Исмомов, Анд-

рей Қонаржеский, Вазира Солирова, Нурсиҳон Тўхтеев, Раиса Холқасимова «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими» унвони билан тақдирландилар.

«Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган артист» унвонига Рустам Мамедов, Мавлюда Айнақуллова, Майрамои Сатторова, Муножатхон Тешабоева, Тўғрун Бекназаров, Азим Муллахонов, Рафсан Солтқов, Фирюза Абдурахимова, Ражаб Адашев, Гулшан Азизова, Иброҳим Алиев, Зухра Гисоева, Бахтиёр Зокиров, Алишер Икромов, Гулбаҳор Иркүлова, Михаил Каминский, Ольга Овчинникова, Амнибай Саляев, Зухра Сафарова, Ойбек Тўшмуҳитов, Ганжон Холдобов, Машариф Эмоматов, Абдурахмон Юсувалиев, Омйрбай Қосимбетов, Гайбулло Жоғиев, Раъно Хошимова сазовор бўлишди.

Ватанимизнинг муборак мукофотлари соҳибдорини чин дилдан қўлаймиз. Уларга соғлик-омонлик ила ижодий камолот тилаймиз.

Ватан... Истиқлол... Бу гузал сузлар бақдир уйғун. Ва бу уйғунликда нечоғлик бахт намоян, ҳалис кенгликлар қадар абадий озошлик, хурлик қориниқ. Дарқайқат, тугилиб устан макон, мисли йўқ меҳр-муҳаббат билан узига чорлагувчи ер — Ватан Истиқлол билан гузал. Истиқлолий Ватан дилларга шукҳ, қалбларга ором бахш этади. Озод юрт фарзандлари орта эмас, олган — нурилик келажак сари қадам ташлайди. Бу дил одимлар овоз ва маъна юксак халқни «бахтлар воқийиси»га бошлаб боради. Зеро, буюклардан бири таъкидлаганидек, «Ватандан ташқарида бахт йўқ», буни ҳам мумкин эмас. Агарда сизга уз юртиндан йирокда яшаётган бирон-бир бойвачча «бахтлиман» деса, ҳеч ишонманг. Чунки у фақат ўз-ўзини алдаган ёҳуд орзуда кунглини овутириган, холос.

Ана шу ҳақиқатта суянган ҳолда фикр юритсак, бутун биз энг аввало овоз Ватан соҳиблари эканлигимиз учунгина Яратган шукроналар айтишимиз даркор бўлади. Минг шукроналар айтиш лозимки, бугун қалбларимизда хурликка эришган она Ва-

«ВАТАНДАН ТАШҚАРИДА БАХТ ЙЎҚ...»

таниннг жажжи қиёфаси ишамокда, кунгилларда овоз юрт мадҳи янграмоқда. Ҳа, уйғуш шукҳини қулларимизда юраклар қувончдан лиммо-лим, қуларда фахру-ифтихор намоян. Туе қулдан-қул чирой оцаётган Ватан сурури қалбларга кучандек. Бу бахтиерликлар Истиқлол, Озошлик, Хурлик туйғайди. Инсон инсон бўлгандан буюн бутун интилишлари замирида этган Эрка, эркин яшашга бўлган кеқис интилишининг галабаси туйғайди. Бу галаба ҳеч қачон тарқ эмасин, илойим! Байрам ишоденалари дилимга қандайдир англаб бўлмас экимтой ҳис олиб кириб, кунглимдан яна шу сузлар кечди: «Ул йилми угсин, узгалар таъкид этсин: «Уйғон, эй, қўҳна Дунё, Ўзбекистон келаяти!»

Камол ОЛЛОЕВ

ДАХЛСИЗЛИК ҲУҚУҚИ

Тунни таҳлил қилиб бўлмайди: туш нима билан қўрилади ўзи ва тушдан маъни не — булар маъму. Хушёр инсоннинг ўй-хаёли, режаси, сўзига нисбатан олганда туш маънавлари диктоси...

Тун ҳеч қандай узун эмас, Тун фақат кенг, кунузои ҳам кенг. Сукунат эса, узун Шу қаҳар чўзилган, уш қаҳар ишечка Қар қандай товуш Ҳақиб юрмайди унинг устидан...

Тун буйи излайман кундузи... Ҳақилар тақабал йилгадир. Менки-да ўтканич экан. Мен эса соғиниб кетаман! Соғинчм шу қаҳар узунки, Ҳатто, унутаман Унинг ортида ким борлигини. Тун буйи излайман...

Тун ҳақиқати бу икки шеърда маъно муштарақлиги бор, лекин ранг узатча. Биринчиси сокинликнинг суратидек, иккинчисиде эса изтироб кучли. Соғинчнинг ўзи — изтироб. Соғинчда бахт мавжуд. Эҳтимол, мақсад сари интилишнинг ўзи бахтдир...

Сукунат. Ҳилар машур қўлаған чигиртка қуйлар Унутган умр қўшагин. (Ҳали очик жой кўп сукунда)

Шамол — дайди беҳис оҳанлар Уш-кесил Унут баҳарларнинг безовта ёди (Ҳали очик жой кўп сукунда)

Ва охирида эса «олис овозларни ютинар, Елгизликдан ортиб қолган жой». Бундай шеърларни тушумоқ учун укучви руҳан табиригамоқ лозим, унинг кунгиди қўзлари оқилмоғи шарт. Ақс ҳолда уша шеърлардаги илоҳий ифдор руҳ хенгликларига этиб бор-майди.

Алишер Навоий «Насойимду муҳаббат»ида шундай воқеани келтирди. «Алар дер эрмишларки, рубоб уни беҳишт эшитинчи сариридил. Агар бизга андин завқ ва ҳушқолиқ бўлса, жиҳат бўлур. Бир мункир эшитиб дебтурки, биз даги эшитурбиз. Бизга нечук ул завқ ва ҳол бўлмас. Алар дебтурларки, сиз ул эшиткич сарирининг саририн эшитурсиз, биз оққонининг. Саб-боб бўлурки, бизга завқ ва ҳол бўлур ва сизга йук». Демак, санъатдан завқланмоқ ҳар кимнинг шуврий қувватига боғлиқ. Навоий ҳазратлари шайх тили билан эътироф этганидек, жаннат эшити очилганда содир бўлгандин гирчилан епилганда эшитилган гирчилардан фарқ қилиди. Бу икки кутуб. Бинобарин, бирор санъат асари қимматини ҳалққа уқтириб бўлмайди — токи уни тушуниб, ботиний жиҳатларини англаб олмагунча. Сўз айтиш ноидир қобилият бўлгани андиги Сузни қабул қилиш ҳам узига ҳос салоҳият. Агарда биз бу борда ортиқча ҳаракат қил-

Тасаввуф таълимотини урганмасдан туриб миллий маданиятимизни, маънавий меросимизни турти тушунишимиз, идрок этишимиз, ўз-ўзимизни англаб етишимиз мумкин эмас эди. Шунинг учун тасаввуф адабиёти турғисиди тадқиқотларимиз, тадқиқотларимиз юзаси ва биреклама руҳия эга бўларди. Умуман, классик адабиётни тасаввуф адабиёти сифатида қараши ва урганши шуврий мафкура томонидан тадқиқланган, қатъиян ман қилинганди. Буни миллий эиелларимиз англлар, аслиятин аслиятиди-дек урганшига интилар, аммо охирик-охирида таъкиб ва таъкибқа дучор бўларди. Эсимда, 70-йилларда дарсида Аҳмад Ясавий ҳикматлари ҳақида баҳс юритгани учун бир устоз адабиётшунос олий уквур юртидан бағара қилинган. Бошқа бир улуг олим Аҳмад Ясавий ҳикматлари ҳусусида бақувват мақола ёзиб чоп эттиргани учун тегишлича жабр торган. У тадқиқотлариди утмиш мала-ний меросимизни урганшига қатта урин ажратгани учун Адабиёт институтининг раҳбарлари ва стук олимларига нисбатан партиявий жазо қўйилган. Бу далиллар Убейкис-тон миллий истиқлоли курашис ва курбонис бўлмаганилини қўрсатади.

Убейкис-тон мустақиллиги давридагина тасаввуф адабиёти ҳақида мақола ва китоблар ёзиб имкониятига муссар бўлдик. Лекин шунки очик-ойдин тан олиш керакики, дастлабки йиллари тасаввуф турғисиди китоб ярата оладиган, бу борда назарий ва амалий тайергарликка эга бўлган стук олим бутун республикада топилмас эди. Бу ҳам коммунистик мафкура

Адиблар — Н. Киличев, Н. Аминов, Э. Аъзамов, У. Азим

сак ёки санъаткор нуфузини ҳалққа таъсирига қараб белгиласак ҳақога йул қўйган бўларди. Гою аҳжуманларди, шеър ҳалқ учун ёзилди, деган ташлар қулқоқча қалинди. Бу фикр қисман туғри. Лекин масалани бу йусида қўйилиши нотугридир. Хуш, шеър ким учун ёзилди? Аввало, шеър ҳеч ким учун ёзилмайди. Чунки, шеър умуман ёзилмайди, руй беради. Бу борда чин шоир билан мақолашувчи шоир орасидаги фарқни айланоқ керак. Мақолашувчи шоир исталган мавзуда исталганча шарҳлаб ёзиб ташлавериши ва шу баробарида ҳалқ оқишига бир қалар сазовор бўлиши ҳам мумкин. Аммо тасавуфки, адабиётда из қолдирилмади. Оламларни қалғитали, вақтини олади, ҳолос.

Шеърятда ижтимоий қурол сифатида қараш шуролар тузумигагина ҳос унсуур эмас. Турли даврларда бўлди уламолар ўз тили-мотини назмга солиб ҳалққа етказилган. Ва бу ўз замонасидагина ҳалқни завқу шавққа чўлган. Асл шеърят сифатида адабиёт тарихида из қолдирмаган. Назми ҳалдан ташқари жулдиштириш бир тарафдан ҳалқ дилини забт этиш учун йул сарҳаси, иккинчи тарафдан ҳалқнинг бадиий савиясини ўтказиб-тирган ҳам. Энди яна аввал тутилди: хуш, масалдан бир фикрлар тарзи билан биздан ақил илларилди кетди. Нима учун гарда шеърта қизиқиш унчалик эмас? Бунинг боиси шундаки, бу борда гарб турги йулни танлади. Шеър машғулотиди адабий доираларники бўлиб қолди. Бу билан шоирларнинг дахлсизлик ҳуқуқи керагига таъминланди берилди. Аммо ўша адабий доираларда шеърий оқимлар шидлати сусайганига йук. Масалан, Германияда баъзар чикаришга алоҳида эътибор берилмоқда. Яқинда Штутгарт шаҳридаги «Филипп Реклам» наприетиди чоп этилган «Емшигичи йиллар немис шеърятини» баъзини тарқалди чикдик. Баъзта бир авлодга мансуб йитирма етти шоирнинг шеърлари кийрилган. Шунингдек, Францияда ҳам ана шундай баъзар қайта ва қайта нашр этилади. Бундан қуринадики, оммавий шеърятдан интеллектуал шеърятга ўтиш ҳеч қандай ачинарли ҳолат эмас экан. Бунда шеърят муҳлисари сони қаммайди ҳам. Шоир ўз жумҳуриятидагина эмас, бутун дунда машур бўлади. Айни пайтда жаҳон шеърятиди умумийликка интилиш бор: франц, поляк, немис, фин, турк, испан шеърятиди муштарақлик куза ташлашди. Болтиқбуйи жумҳуриятлари шоирларини ҳам шу жумлага киритиш мумкин. Бирмунча консерваторлардан рус

мураккаблиги билан еритиб бораётир. Эркин фикр алмашиш, адабиётнинг эртасида, истиснод тақдиринга алоқадор бу каби чиккилар, энг аввало, бадиий жарғида фикр ҳуригига имконият пайдо бўлганини қўрсатди. Адабий меросга муносабат тулдан узғарди, таъкиқланган муаммолар, қитоблар кўп нусхаларда чоп этилди, уларнинг тарғиботиға кенг йул очилди. Булар барчаси — Истиклолимиз инюати сифатида қайта-қайта эътироф қилинди.

Эркин ижодий муҳитнинг юзага келгани ижодкорлар олдиди олашгани қолинган мафкуравий мезонлардан туриб адабиёт қараб бўлмастлиги, бадиий ижод аввало сўз санъати эканлигини англаш мажбуриятини қўйди. Бу, табиийки, шоир, ёзувчи, драматург ҳатто адабий тақдиқчилдан юксак мезонларда, умуминсоний муаммолар миқёсиди фикр юритиш талаб қилади. Ва асарияти ҳолиради бизнинг жаҳон малағиятида, санъати ва адабиетида еришилган ютуқлардан беҳабарлигимиз экан бўлди. Биргина бадиий асарни тадқиқ этиш бунингча жаҳон адабиётшунослиғиди унчалик таҳлил мактаблари мажмулиғи ва уларнинг бири иккинчисини инкор этмаслиги, аксинча, сўз санъати сирларини турли қирралардан кашф этишига омили бўлаётгани энди маълум бўлаётир. Жаҳон адабиетида кейинги асрда кечган жараёнларни ижод майдонига олиб кириш, шу тариқа дуне маданиятидаги ижобий ҳодисаларга уйғунлашиш адабиётшунослиғимиз ва адабий тақдиқда кенг қуламда фаолият қўрсатиш имконини яратди.

Шубҳасиз, яқин йилларда Мустақиллик яратган эркин ижодий муҳит замонавий ўзбек эиелларининг, шу жумладан, ижодкор эиелларнинг янги авлодини тарбиялаб етиштириди. Бу авлод оод мамлакатининг адабиётини оод адабиёт мақомига қутарди. Бу ишончининг тоғдай мустақкам кафолоти ҳам Истиклолшир.

Танқид ва Адабиётшунослик бўлими

«Тарих ва таъриф» бобиди тасаввуфнинг тарихи, моҳияти ва таърифи яқши очиб берилган. Тасаввуф тақомиллашган исломий таълимотнинг. Ушбу таълимот имон, эътиқод, тақвонинг поклиги ва муқаммаллиги билан дунеда оброр қозонган. Тасаввуф ҳаётий таълимот бўлган ва бугунда ҳам ҳаётий аҳамияти билан қалдрлидир. Алишер Навоий «Тасаввуф ризо аҳлидан яқши қалдрятларимиз қаторида Ислом эътиқоди ҳам қалдини рошлар экан, тақводорликда билар-билмас рига йул қўйиш ҳоллари йук эмас. Тасаввуф маърифатини узлаштирмай, риесиз ва тамасиз тақвога еришиб бўлмайди. Зеро, китобнинг дастлабки саҳифаларида қинакам тақводорлик билан риескорликнинг фарқи очиб берилди боради: «Зоҳидларнинг нияти ибодат билан охирад мағфиратини қозониш,

КОМИЛИСОН ТАЪЛИМОТИ

«суф» сўзидан келиб чикқанлиги ҳақиқиди этимологика бағишланган. Шарият билан тарикатини бир-бирига қарама-қарши қўйиш, шариятга риоя қилиш, тарикатни эса тан олмастлик, рад этиш тамойили ҳақон мажбуд. Асли мақсал-мудлооси бир бўлган шарият ва тарикатининг моҳияти қадимий манбалардаги қарашларнинг қиссий таҳлили асосиди очиб берилди. 1153 йил вафот этган араб олими Ибн Жавий «Талиб иблис» («Иблис савасаси») номли китобиди тарикат аҳли бўлиши суфилар маслагини қаттиқ қоралди. «Иблис савасасининг моҳияти шундан иборатки, — деб ёзди Ибн Жавий, — у суфиларни илм ва донидан қайтариб, уларга мақсал-мудлоо илм эмас, балки амалдир, деб қўрсатди. Ва улар учун илм чироғи сунгандан кейин зулмат ичра қолдилар ва йулдан адашдилар». Ибн Жавий тарикат олоби ва суфилар ҳаётиди ҳамма одаларини билдир, рад рақ қилган. Бирок Шарқ фалсафаси тафаккури тарихиди шарият, тарикат, ҳақиқатининг ижтимоий ҳаётда ўз мақоми ва аҳамияти борлигини эътироф этувчи манбалар кўп. Шарият авомга ҳам, ҳосга ҳам баробарлиги, тарикат эса ҳос кишиларнинг Оллоҳга интилиш йуллари эканлиги ҳақиқиди қарашлар машур. Хуживрий «Шарҳи гушайи роз» китобиди: «Шарият ва тарикат аҳлилох иборалариди билдиб, бири эҳирининг саломатлигиндан, иккинчисини, ботиннинг саломатини — исти-

қалдрятларимиз қаторида Ислом эътиқоди ҳам қалдини рошлар экан, тақводорликда билар-билмас рига йул қўйиш ҳоллари йук эмас. Тасаввуф маърифатини узлаштирмай, риесиз ва тамасиз тақвога еришиб бўлмайди. Зеро, китобнинг дастлабки саҳифаларида қинакам тақводорлик билан риескорликнинг фарқи очиб берилди боради: «Зоҳидларнинг нияти ибодат билан охирад мағфиратини қозониш,

«суф» нима дегани? «Суф» қандай одам-у, «мутаасавуф» ким? Бундай саволларга ҳалқ қулдан бери илмий жавоб қутади. Биз, аввало, «суфи» сўзи кейинги пайтларда «суфий» тарихиди нотугри ёзилатганини айтмоқчимиз. Бу ўзбек тилининг талаффузи табиатида, имло ва талаффузга таъкиқлик қатъиятдан чеккиниш, сунъийлик, китобийлик сари юзланиш, курашнинг миғданан бир курашини. Куп сузалари ортиқча «й»лаштириш нутқ малағиятига салбий таъсир етмоқда, имло ва талаффузимизни мурраккаблаштирмоқда. Ҳалқимиз шу пайтгача «суфий» эмас, «суфи» деб келган. Н. Комилов суфиликнинг «саф», «суффа», «сафо», «суфух», «соф», «суф», «суф» сузалари билан боғлиқ етти хил маъносини ташқиллади. Бу китобхоннинг истилоҳ ҳақиқиди тасавуфнинг кенгайтириди ҳамда унга қиссий мулоҳаза юритиб, мустақил ҳулоса чикариш имкониятини беради.

шеърятда жонланши сезилмоқда. А. Паршинов, И. Жанланов каби шоирлар узгича йул ташлашаётир. Бу жонланши бизнинг алабетида, айниқча ешлар шеърятиди ҳам куза ташланётганини қувончлидир.

Тўқсонинчи йиллар авлодига мансуб Салим Ашур, Рустам Муслимов, Вафо Файзулло, Муҳаммад Исмоил, Хайрулло, Шухрат Рахим, Даврон Раҳим каби шоирлар ана шу йулда излашмоқдалар. Уларга маърифий тарбия қўйди. Улар шеърий мақолашувчи чегарасини четлаб ўтиб бўдилар.

Адабий жаренни мунтазам қузаётган мунаққидларни икки тоифага ажратса бўлади. Биринчи тоифалилар адабиётнинг ҳақиқий жонқуярилар. Улар назм учониди бир чўт қуришса уфлашга интилишди, ҳар қандай истиснод соҳибига ҳайрхолик билдиришди. Иккинчи тоифалилар эса тангидил мунаққидлардир. Уларнинг адабиётдан нима излаши биргина узларига ва тантрига аён. Аммо назм майдонига тақабдорлик кетмайди. Шу тоифалилар таъсири тақдир урнида қуришди, шеърят бұҳрон ичиди, деб айхоҳон соҳибиди. Ҳақиқатан ҳам шундаймикин! Бу давгога ибодт керак. Олтиминчи йиллар шеърятиди бори-йўги икки оқим мажбуд эди. Ҳозирги кунга келиб бир-бирига ухшашмаган унлаб шоирлар узларига қаттиқ ишонган ҳолда қалам суришмоқда. Шуми инқироз? Шуми бұҳрон? Ўзбек шеърятини яқин миқёсиди чикдик эҳтимоли бошқа даврларга нисбатан эркинроқ тусда намоят бўлаётир. Бу энди жаҳон туркийшунослари, назм жонқуярилари саъй-ҳаракатига боғлиқ.

Олтиминчи йиллар шеърятиди бадиий услуб жиҳатидан оқсанг савилариди. Ушда замоннинг энг севили услуби тарбиядан муқосса олиш эди. Букун бу услублар сони қўпайди. Ел шоирлар адабиёт жиҳат бораётигани эмас, шеър тили бораётигани ҳам эътириди. Ешлар шеърятиди ҳам шеър тили қайта ишлашга уришиллар бўлиб турибдики, бу назм майдониди «қора меҳнатга» далолат. Энг муҳими, ешларда ростиуликка интилиш кучли. Ешларнинг орасиди шуро даври шоирлари ва ундан кейинларига қиссаларга елгоний шоирлар ҳам. Бу балки ҳозирги замон жаҳон шеърятиндан таъсириланши самарасидир?

«Э тун бо, эки ух дам йук, Яна, ёки менинг қуларим юмук, Э сукунат ҳозир, ё бор бир жаране, Яна, балки, менинг қуларим заране...»

Адабиётнинг энг асосий унсери — бу тил. Тил гализ бўлса ифода қанчалар жоибалдор бўлмасин укучвини узига торта бил-майди. Ўзбек шеърий тилини аср бошида Абдулҳамид Чўлпон қайта ишлаган эди. Кейинчалик бу ишчи Рауф Парфи давом эттирди. Ешлар шеърятиди ҳам шеър тили қайта ишлашга уришиллар бўлиб турибдики, бу назм майдониди «қора меҳнатга» далолат. Энг муҳими, ешларда ростиуликка интилиш кучли. Ешларнинг орасиди шуро даври шоирлари ва ундан кейинларига қиссаларга елгоний шоирлар ҳам. Бу балки ҳозирги замон жаҳон шеърятиндан таъсириланши самарасидир?

«Биласийдинг нақадар огирлигини Сенинг суратиниға боқмай қўйишим, Нақадар огирлигини биласийдинг Сенинг суратиниға қараминиңи ҳам!.. Эски дафтаримни вақарлазанда Чикиб қолар ирмиқ суратини. Ҳар саа... уқиман термулишдан Ҳар сиз унутаман, Илқимини ўз жерини, Сурам, Елб қўйи эски дафтарини! Мен сени ачиғиб кетаман, Мен дафтарини ёганганим сунг... Кимея қараб қолар суратини?»

Демак, сўз қадрли бади. Сўз — бебаҳо. Агарки шу Сузнинг ўзи асл бўлса... Биз дахлсизлик ҳуқуқини уша СўЗ воситисиди қулга киритамиз. Учиб кетишга қанотимиз йук, лекин кўк неъматиди янглиғ сузаларимиз бор, шу билан юпанамиз, инсонийлик-намаиз. Бу ҳуқуқ орқали узимизни янада яқшироқ таннимиз. Айнан шун савобиди ҳам шеърят бұҳронига урчамайди, ҳеч қачон унмайди! Гоки юрдаликка эрк туғуви устивор экан назм бу юракка худди бир зарб каби керакли бўлади.

Баҳром РЎЗИМУҲАММАД

«Тарих ва таъриф» бобиди тасаввуфнинг тарихи, моҳияти ва таърифи яқши очиб берилган. Тасаввуф тақомиллашган исломий таълимотнинг. Ушбу таълимот имон, эътиқод, тақвонинг поклиги ва муқаммаллиги билан дунеда оброр қозонган. Тасаввуф ҳаётий таълимот бўлган ва бугунда ҳам ҳаётий аҳамияти билан қалдрлидир. Алишер Навоий «Тасаввуф ризо аҳлидан яқши қалдрятларимиз қаторида Ислом эътиқоди ҳам қалдини рошлар экан, тақводорликда билар-билмас рига йул қўйиш ҳоллари йук эмас. Тасаввуф маърифатини узлаштирмай, риесиз ва тамасиз тақвога еришиб бўлмайди. Зеро, китобнинг дастлабки саҳифаларида қинакам тақводорлик билан риескорликнинг фарқи очиб берилди боради: «Зоҳидларнинг нияти ибодат билан охирад мағфиратини қозониш,

ТАДҚИҚОТ * АҲБОРОТ

Олим суфилар кўп ҳолларда жам валилик салоҳиятига, қаромат қураштин қобилиятига эга бўлганлар. «Қаромат» бобидан мана шу ҳақда муқам-маз маълумот олиш мумкин. «Тарикат ва шарият» боби Ислом оламида доимий баҳса-

қимизга айланиши керак», — деган гойиса тўда қўйи-либ мумкин. Китобнинг яна бир қизқарчи бобиди тасаввуфнинг моҳияти — инсон учун қайтуриш, унинг маънавий камолотини улаш тасавуфнинг доимий узак масаласи бўлиб келганлиги асосли равида ибодатлаб берилган. Китобнинг «Тасаввуф ва бадиий ижод» деб номланган боби алоҳида аҳамиятга эгадир. Чунки минг йиллик ўзбек классик адабиёти ривожини тасаввуф таълимоти гоилари, тинсоллари, рамалари, истилоҳ, ифодаларисиз тасаввуф этиш бўлмайди. «Тасаввуф гоилари кенг тарқалганлиги келин у гуманист шоирлар қалбини ром этиш, деб ёзди олим. Тасавуфнинг пок илоҳий ишқ ҳақиқиди Ҳақ ва ҳақиқат, нажиб инсоний хислатлар, камолот касб этиш ҳақиқиди гоилари шеърят гоиларига айланди — шоирлар қизгин бир руҳ, қунгит амри билан ирфоний гоиларни қуйдилар, ҳисобсиз лирик шеърлар, ҳажонга машур достонлар, қиссалар яратилди. Тасавуфнинг беҳудлик ва ишқ концепцияси, софлик, алолат ва ҳақиқат тинсоли — Мутлақ илоҳга муҳаббат завқи ижод аҳлига қаттиқ таъсир этди, инсоният гами билан қалби дарди тулган исенкор рудағиди шоирларни бир оҳанраболай узига тортиб, ўрантиши, ҳис-ҳаяжонга сероб ажибий шеърятини вужда қелтирди». Бобда тасавуф ва шеърый мавзу, тасавуф ва шоирона жазба, тасавуф ва ҳиссий-образли тафаккур, тасавуф ва фалсафий адабиёт, тасавуф ва насихат адабиёти, тасавуф ва адабий жанрлар каби қатор назарий масалалар еритилган. Мазкур боб назарий ва амалий қис-смадан иборат бўлиб, амалий қисмади Навоийнинг бир неча газаллари, «Фарҳод ва Ширин» ҳамда «Лайли ва Мажнун» достонлари, шох ва дареш проблемаси тасавуф гоиларининг бадиий тақ-қимоти нуктан назариди малағияти таҳлил этилган. Унда муаллиф стук навоийшунослим олим сифатида тавдаланиди.

Умуман, «Тасавуф» китоби ижтимоий илмлар соҳасиди узига ҳос янги ҳодисалар. У Шарқ фалсафаси тафаккури тарихини, миллий маънавият назариясини, тасавуф адабиётини урганувчилар учун назарий ва амалий дастур қиммат қулганма урнида хизмат қилиши мумкин. Уш-бу китоб асосиди мақсус ас-ду-тур ва дарслик яратили, Академия ҳамда олий уквур юрти-лариди дарс этиш мумкин ва бу борда яна муаллифининг шаксий ташаббуси, филолий-лидидан умидворимиз.

Нуратулло Атоулло ўғли ЖУМАҲУҶА

КУВОНЧИНГ МАНГУ БЎЛСИН, ОЗОДЛИГИНГ БЕСАРҲАД

Усмон АЗИМ

ЎЗБЕКИСТОНГА БАҒИШЛАГАНМ БИРАМ ШЕЪР

Алпоминимсан,
Е Ҳумо қушиммисан,
Унгла бундай ишқ бўлмас,

Хар кун сенга шошман,
Хар он довои ошман,

Единглиги у тулар,
Бўзимга қотган улар,

Нормурод НАРЗУЛЛАЕВ

МУСТАҚИЛЛИК АЛЁРИ

Элим, бугун эрта уйғон,
тўй бугундир, тўй бугун,

Тарих гувоҳ: элу халқинг

Кўларидан оқди ёш,
Озодлик деб учиб кетди

Минг шукрим, мустақилсан,
Ватан меҳри қалбга жо,

МУҲАББАТ ИБРОҲИМ ҚИЗИ

ЎЗБЕКИСТОН ҚАСИДАСИ

Ўзбекистон!..
Озод юртим!..
Туфроғинга киндик қоним инган Ватансан.

ДИЛШОД РАЖАБ

БАТАН ҲАҚИДА ШЕЪР

Зилзиладай титратди бирдан
Хотиралар оламин юрак.

АНДИЖОН МЎЪЖИЗАЛАРИ

Боши 2-бетда
УРУҒЛИК
ДОН МАКОНИ

Чиқиб кетдим қопиб саҳнадан
Бағрим алам-ўтда қоврилиб.

Кетдим шу кун фақат саҳнама
Ташлаб драмтўғаракни ҳам,

Шундай қилиб топилди менга
Онам каби яна бир дарқош.

Шодликни ҳам бўлишдик, боли
Синглим билан кўргандай баҳам.

Бир кун, бир кун ўша саҳнадан
Ўша сонис кўзларга боқиб,

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

Шеър ўқидим: Хушбўй насимлар
Бағримга хур елар деб, Ватан.

ТҲҲҲА ТҲҲҲА КИТОБЛАР

Шу кунларда мамлакатимизнинг
узоқ-яқин шаҳар ва қишлоқларида
бир гуруҳ ёш ижодкорларнинг жажжи-жажжи
китоблари қўлма-қўла бўлиб юрибди.

надилар. Баъзилари бирданига
нашриётларга китоб топширадилар.

Кумитамиз тизимидаги Гафур
Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат
нашриёти, «Езувчи» ва «Уқитувчи»
нашриётлари, ижарадаги Тошкент
Мағбаа комбинати, «Узметбаатаъми-
нот» корхонаси билан Янгийулдаги
китоб фабрикалари хомийлик хизмати
курсаптишди.

Бу йил Мустақиллик байрами
муносабати билан «Истеълод»
руқнида 34 та китоб тўхта ётиди.

«Давлат Матбуот қўмитаси Тошкент-
даги Улуғбек номидаги маданият ва
истеълод бўғди ёш шоир ва адабларнинг
илк китоблари тақдимот маросимини ўт-
казди.

Китоблари нашр этилган
ижодкорлар орасида асарлари вақти
вақтида кам чиққан муаллифларни,
ҳатто умуман янги номларни ҳам
учратдик.

«Давлат Матбуот қўмитаси Тошкент-
даги Улуғбек номидаги маданият ва
истеълод бўғди ёш шоир ва адабларнинг
илк китоблари тақдимот маросимини ўт-
казди.

«Давлат Матбуот қўмитаси Тошкент-
даги Улуғбек номидаги маданият ва
истеълод бўғди ёш шоир ва адабларнинг
илк китоблари тақдимот маросимини ўт-
казди.

«Давлат Матбуот қўмитаси Тошкент-
даги Улуғбек номидаги маданият ва
истеълод бўғди ёш шоир ва адабларнинг
илк китоблари тақдимот маросимини ўт-
казди.

«Давлат Матбуот қўмитаси Тошкент-
даги Улуғбек номидаги маданият ва
истеълод бўғди ёш шоир ва адабларнинг
илк китоблари тақдимот маросимини ўт-
казди.

«Давлат Матбуот қўмитаси Тошкент-
даги Улуғбек номидаги маданият ва
истеълод бўғди ёш шоир ва адабларнинг
илк китоблари тақдимот маросимини ўт-
казди.

Донни қўпайтириш анди-
жонликларнинг асосий ишларидан
бири бўлиб қолди.

Хайриятки, Мустақиллик
бундай таъқиқларни йўққа
чиқариб, бундан андижонликларнинг
ҳам қўли узун бўлди.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

«Соявий СИГИР»
Мамлакатда биринчи бўлиб
соя экиннинг жорий қилиниши
Анджоннинг бешинчи «антикаси»
ҳисобланади ва бу ҳам озиқ-овқат
мулкчилиги-га хизмат қилади.

Истиқлол мушоҳадаси

Турсунали ҚЎЗИЕВ, рассом, Ўзбекистон Бадий академияси раиси

ИЛХОМ БУЛОҒИМ — ҚИШЛОК ОДАМЛАРИ

Турсунали Қўзиев

1.2. Мустақиллик ҳақида ўйларканман, ҳаёт мени утган олим ва яқин йилларга — болалигимга, усмирлик чоғларим, йилитилгим кечкан дамларга етаклаб кетади. Юрагимда аччиқ оғриқни, оғриқни туйгандай бўламан ҳар гал. Хотирамда қолган лавҳалар бир-бир кўз олдидан ўтаверади.

Эллигинчи йилларнинг урталари... Мен тург-беш енгиларман, Укам эмизикли чақалоқ-бешикга. Мушфик онагинам бешик тебратиб алда айтиб ўтирибди. Нотоҳ куча дарвозамиз тақиллайди ва ваҳшат билан ҳовлимизга бригадир кириб келади. Онам югуриб туриб унга пешвоз чиқади. Бригадир куйида қамчи, онамга бақириб-чақириб нималардир дейди ва ушанқоқ ваҳшат билан кўшини ҳовлига утиб кетади. Зум утмай онам укамни бешикдан олиб пахтазор томонга югуртиляб кетади. Мен ҳам оёқларимни иссиқ туپроқ куйдирганига парво қилмай, ундан орда қолмаслик учун чопқиллайман. Онам бизни дала шийонидаги қамширига топиради ва пахтазор куйида шунинг кетади. Мен бир лаҳзада куйидаман деб ўйлаб қолган онажонимни излай кетаман ва... алашиб қоламан... Алашиб эмон — онани йуқотиб қуйиш эмон — уни қақириб қон-қон йилгаيمان.

... Бизнинг мактабда ўзбек, тожик болалари билан бирга руз болалари ҳам ўқийди. Улар билан, истаъмизми-йўқми, муомала-муносабат боғлашга турти келадди, лекин улар биз — ўзбек, тожик болаларини ўз номимиз билан атамай, «чурки» деб қақирарди. Мен руз тили муаллимимиздан бу сўз маъносини сурайдим. Тахтага куз, қоз чизиб, экин далага қуриқчи қилиб қуйиладиган нарсани шундай атаган экан. Ҳазилдан, алдамдан бўлиб отамга бу ҳақда сузлаб бераман. Фронгда қон кетиб жанг қилиб келган отамнинг ҳам жадди қўзғайди, лекин унинг вақтинча тутиб бундай дейди:

«Улим, бунақанги гапларга кўп ҳам куйишавемиз, фойдаси йўқ. Оқимга қарши курашиб бўлмайди. Яхши ўқигин, илмини мустақкам

мон, балиққа тубсиз денгиз нақалар зарур бўлганидек, озошлик ҳам инсонга шу қалар қадрлидир.

3. Мени бир ижодкор, оддий инсон сифатида қишлоқларимиздаги турмуш тарзи, қишлоқ одамлари ва айниқса аёллар — оналаримиз тақдир муттасил ўйлантиради, тинчлигимни уғирлайди. Кенг дала уртасида табиғи белги тираб олиб, қуй-қузиладини қуриб турган одам бундоқ қараганда ҳеч нарсани уйлантадиган, ҳеч бир таъбиши йўқдек туюлади. Лекин уни сўхтаб тортсангиз, қалбига қулоқ турсангиз аён бўладики, бу оддий чўпон дунёда кечаётган воқеа-ҳодисалардан огоҳ, мамлакатимиз ҳаёти, тақдирига дилдан қуюнади, дунёқарши шаҳарда яшаб, ҳозирги замон техникаси, маданияти, санъати ютуқларидан баҳраманд одамдан сира-сира қолшмайди. Менинг дардим, қувончим, бахтим, ижоду илҳом бўлогим ана шу қишлоқ одамларига туташир. Буюк армоним, орзу ниятим ҳам шу диллимнинг туб-тубидан жой олган қишлоқнинг жумрад эркаклари, мулис, захматқаш аёллари, шўх-шай болақайлари сиймосини картинларимда муҳраш.

Кези келганда, яна бир қувончимни ўртоқлашмоқчиман — шу йил бошида Президентимиз Фармон билан Ўзбекистон Балдий академиясининг ташкил этилиши мустақиллик қилганимизга, ижод ҳаётига бахш этган катта тўғна бўлди. Балдий академия шарафати билан республика миқёсида ташкил этилаётган кўлдан-кўп куртамаалар, турли таъбирлар расмолар, амали санъат усталарининг ижоди туркираб ривож топаётганидан далолатдор. Мустақиллик байрамига атаб бутун «Ўзбекистон-97. Истиқлол одимлари ва одамлари» мавзусида катта куртама очилиди. Истиқлол маъназмунини чуқур ақ этирилган асарлар учун Республика таълиқини эълон қилдик. Буларнинг бари, албатта, тасвирий ва амалий санъатнинг тараққиётини таъминлашга хизмат қилади.

Гуруҳимиз 11 кишидан иборат. Улар орасида ҳакамлар ҳайъати аъзоси Раҳвар Маннон бор. Қолганлари фестивалда қатнашадиган қишлоқ ва соҳнадалардан иборат. Уим ҳақимда таъбирларим бўлсам, оқим ухун юртларидан, турли анжуманларда, йилитиларда санъатшунослик масалалари бўйича маърузалар қиламан. Унингизга маълум, хинд мусликис анъаналари қадим-қадимга бориб тақалади. Бой ва ранг-баранг мусликис меросимини, бутунги санъатимиз муаммоларини ҳар қанча ўрганақсам кам.

Самарқанд фестивалига уч қисмдан иборат дастур тайёрлаб келганми.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

Ўзбек санъати билан қисман танишман. Мусликиснинг оҳанглари менига жуда еқадди. Уйлайманки, ушбу анжуман баҳона сизларнинг санъатини таниш янада яқинроқ танишишга мушарраф бўламан. Фестивал, учрашувлар, концертлар далам этмоқда.

1. Бўм-бўш кўнгишлар

Шу йил баҳорда қишлоққа бордим. Уйда телевизор қуриб ўтирибми. Янги чиққан «Ал-Вақил» гуруҳи жазаватга тушяпти:

Кўчалар бўм-бўш, бўм-бўш, бўм-бўш...

Қушиқ давомида бундан-да «ғаройиб» гаплар айтылади.

— Шунни учир, ука. Барака топ, илойим! Кўнгишни бўм-бўш қилиб ташлади-я буларнинг, — дейдилар акам...

2. «Бор — отанга!» Бу канални учирасиз-да, концерт кўрмоқчи бўлиб, видеоматнифонога кассета қўясиз.

... Халқнинг севишли санъаткорлари — Юлдуз Усмонова ва Мирзабек Холмевов таъзимлар билан томошабинлардан гулдасталар олятилар. Қарсақ устига қарсақ. Санъаткор бўлса, шунча бўлар! Ёш-ёш болақайлар — қизчалару уғилчалар гул кутариб, завқу шавққа тўлиб саҳнада елиб бораптилар.

Микрофон ишлаб тургани қарамай, хонандаимизнинг ҳазиллаштиши келади: — Сизникими? ... Сизга ухшайди-ку?! — дейди Юлдуз Мирзабекка қараб.

Бу болани тўққан она залда санъаткорларимизга ҳурматини фарзанди орқали узатган гулдаста билан ифодалаяб, қарсақ чалиб ўтирибди.

Концертга одамлар маънавий озик олиш учун кириди. Саҳнадаги шунчаки ҳазилдек туюлаётган беъаънилик ҳам шинаванданнинг таъбини хира қилиб, илҳосини қайтариб ташлаши мумкин. Ана шунда санъаткорнинг бари меҳнати бекор кетди, даяверинг.

Бу ерда нима бўлади? Хотини билан ёнма-ён ўтирган эрининг кўзлари бирдан қарсақдан тўхтади. Ҳамон гап нималалигини билмай, чапак чалиб ётган жуфти халонга хумрайди. Бир лаҳзада қонлар орасида ажин буртади. Кўзлар соқохонани қандай дейди: «Наҳот?! Наҳотки, гул кутариб чиққан уғилчасининг отаси... бўлса?!»

Энди бу ети нима галваю гитавалар билан тутганини тасаввур қилаверинг.

Санъатнинг узинга эмас, санъаткор одоби ҳам миллий бўлиши керак.

Ахир, халқнинг, шинаванданнинг, айнан уларга меҳр-этибор қурсатаётган, фарзанди қулига гул тўқаяди, яхши ният, пок кўнгли билан саҳнага чиқарган ота-онанинг ҳурмати шунми?

3. Каттақ еган соналар «Бобурома»да Хусайн Бойқаро мамлакатининг аҳли нағма ва аҳли созаридан тўққиз киши саналади. Улар ичида Гулом Шодий деган бастакорликда донги чиққан киши ҳам бор. У яхши соналар ҳам бўлган. Лекин, устозларга ҳурмат, чинакам санъатга тин беришни қарангки, у замонасининг машҳур сонадалари дарвасида сира чалмас экан: «Агарчи сўз чолур эрди, вале бу сонадалар чаргасида чолмас эди».

Бунинг ҳозирги айрим устоз қурмаган, ҳар мақомага йўғуриётган ёшлар ҳисобга олиб қўйсалар, эмон бўлмас эди.

Новий мусликис аҳлида учрайдиган ноз-истигини қаттиқ қоралайди. Бобур Хусайн Улий ҳақиди шундай элади: «Айбон бу эдикки, бисер ноз биля чолур эди. Шайбонийхон бир наваб сўз буюрур. Тақалуб қилиб, ҳам ёмон чолур, ҳам ўз созини келтурмай, ярамас сўз келтурур. Шайбонийхон фаҳмлар. Буюрурки, сўхтаб-уқ тарданлар урурлар».

Шайбонийхон Бобурнинг асосий душмани эди. Уни юртдан қувган шу эди. Лекин бу ерда Бобур Шайбоний тарафида туралди. Унинг қатъий ақидасига қура, санъаткор ноз-истигини қилмаслиги, кейин унда шинавандага нисбатан хурмат бўлиши, ҳамшира яхши келири этиши, даврага сара созини олиб кетиши керак. Муаллиф баъзининг эздаёқ Хусайн Улий бўйича урдирганини Шайбонийхоннинг умрида қилган яқою ягона яхши иши сифатида таърифлайди. Чунки бундай нозик миждо эр-кақларга бундан-да кўпроқ жазо керак, деб билди.

Ойнайи жаҳонда «Болалар» гуруҳи аъзолари билан сўхтаб курсетилипти. Ёш-ёш укаларимизнинг енгил машина устларига чиқиб олиб, томошабинга оёқларини чўзиб гапиршипти, бир-бирларига муомала-муносабатлариди олибмишга зид хатти-ҳаракатларини қуриб, санъаткорларга ҳам миллий қиёфамиз қаққда қолди, деб ўйлайсиз.

Бу қишлоққа бизга ярашмайди.

4. Тақдир Навоийнинг Шайхий Нойи деган замондошлари бор эди. Бобурнинг ёзишича, бир мусликис эшитса, қайси пардаси қимнинг куйидан олинганини биллиб, айтиб ўтирар эди: «Шайхийдин бир нима ривоят қилдилар: нағамотқа андоқ мустаҳзор экандурким, ҳар нағмаким эшитса, дер экандурким: «Фалонийнинг фалон пардаси мунга оҳангдур».

Биринга парданичи бошқадан олиш мусликис оламиди биллиниб, баҳоланиб турилган бўлса, шу боболаримиз ҳозирги туркча, афгонча, эронча эҳуд турли гарбона куйларни очикдан-очик ўтирлаб олиб, ўзбекча маъни-беъаъни сузлар асосида айтиб ётган қушиқчиларимиз ишларини курсалар, нима дер эканлар?

Ахир, «эғизак қушиқлар» номи билан болашаб кетаётган бошқа ҳақлар ашуларини шундоққина олиб, ўзбекча сузлар билан айтишнинг муаллифлик ҳуқуқи масаласи нима бўлади?

Бу ҳам майли. Суз ўзбекча бўлган билан миллий қушиқ яравермайди-ку. Ҳар қандай ижод каби, мусликис санъати ҳам

яқка-ёғиз яшаши мумкин эмас. Лекин таъсирда ҳам таъсир бор-да. Марҳамат, ижодкор ҳоҳлаган халқнинг мусликис меросидан ургансин, улардан нимадир олиб кирсин. Аммо ҳар қандай қушиқ ё куйимизда миллий рух уфуриб турсин, асарнинг моҳиятида шу миллийлик ётсин-да.

Султонали Раҳматов деган ёш истаъдолди бастакор бор. Ўзбек халқ эстрадасини яратман, деган орзу билан жон куйдириб ижод қилаяпти. Куйларини ҳар кун эрталаб «Ассалом Ўзбекистон»да эшитасиз. Жаҳон эстрадасидан куп нарсани ургангани, миллий санъатимизга олиб киргани сезилиб туради. Компютердан, синтетизатордан унумли фойдаланади.

Қизилки, эстрада йўналишидаги бастакор: «Оҳангнинг халқдан излайман, мақом — жону дилим», — дейди. Бир қарашда, мақом қаққ-даю, эстрада — қаққда? Лекин Султоналининг ижодида бу иккиси узаро уйғунлашгандек

бўлади. Унинг асарларида бошқа ҳар қандай таъсирлар — иккиламчи. Ўзбек халқ оҳанглари, юракнинг туб-тубига етиб борадиган гоғт миллий салолар — бирламчи.

— Мана, — дейди Султонали, — тасодифан куй эшитсангиз, биласизки, бу — италян, мана буниси — француз мусликис. Биринга жуда ухшаса ҳам, уларда жаҳондаги юксак талабаларга жавоб берадиган даража, ўта замонавийлик бўлса-да, миллийлиги бўриб, бир-бирдан ажралиб туради. Ўзбек халқ эстрадасини ҳам жаҳон миқёсига олиб чиқиш керак. Италия — француз эшитгани билан, билсинки, бу — ўзбек мусликис.

Шундай миллий даража билан яшаётган, меҳнат қилаётган юртдошларимиз борлигидан қувониб кетасан киши.

5. Шафтоли гули қўнгишлар Шукурки, жаҳон санъатининг энг юксак қўнгишлари билан бўйлашадиган, асрлардан буюн сайқаллиниб, жило топиб келаётган жозиб мусликис бор. Халқимизнинг жонсиз-забонсиз соларимизни янграпти, инсоний туйғуларимизни соҳир оҳанглари сола олиш салоҳиятига олам тин берган. Бунинг утган йили Амир Темур таваллуқининг 660 йиллиги, бу йил Бухоро ва Хива шаҳарлари 2500 йиллиги муносабатлари билан Францияда курсатилган концертларимиз яна бир қарра исботлади. Санъатни жуда нозик ҳис этиб баҳолайдиган французлар куй-қушиқларимизни айнан ана шу миллийлиги учун ҳам юксак қадрлайдилар, олқишлайдилар.

Демак, миллийлик фақат халқимизнинг узигагина ёқди, деб қарамайлик. Санъат миллий бўлганда, бошқаларнинг ҳам диққатини тортади.

Мусликис миллият учун яратилади. Демак, санъат шинаванда билан тирик. Шунинг учун жозиб меросимизнинг қадрига етатишдан, унга дойиқ, шу рўқдиги тингловчи тарбиялаш, унинг дилини шақлантириш ҳам жуда муҳим.

Бу мусликиснинг узини ривожлантиришдан кам бўлмаган вазиё.

Чунки мусликис — тарбия воситаси. Куй таъсирида одам тугул, ҳайвонлар, ҳатто, усимликлар ҳам ярайди. Илм таъриба қилганки, мусликис жарангаб турса, усимликлар ривожини маълум даражада тезлашар экан. Навоийнинг далоят беришича, «Худий» куйи оҳанги таъсирида чўлда араб туялари жалавроқ юра бошлар экан.

Куй таъсирида қиши қўнгида эгзу ҳислар уйғонади. Мусликис оламиди инсонийликни шақлантиришга ҳисса қўшади. Шундай экан, куй-қушиқларимизнинг уз ҳолига ташлаб қўйиш, баъзан пайдо бўлиб турадиган номақбул тамойилларни қуриб, қурмасликка олиш сира мумкин эмас.

Шуролар замонида миллий санъатимиздаги катта узгаришлар шундан иборат бўлидики, куйларимиз тезлиги — суръати узарди, шўх оҳанглар куйайиб, енгил руз куйайди.

Бунга турли сабаблар бор, албатта.

Биринчидан, бошлавойлар: халқ азал-азалдан — ҳамма замонларда бахтсиз эди, чунки жамият синфлардан иборат, биров золим, биров мазлум эди, фақат бизгина тенглик қилдик, янни тузуминга инсоннинг бахтли яшаши учун имкон яратди, деган хато ақидида турди. Шунинг учун санъат ва адабиятда куртаринкилик, сохта бўлса ҳам, фақат хурсандчилик қайфиятларини ифодалаш талаб этилди. Бу сиебат миллий куй ва қушиқларимизга таъсир қилмай қолмади.

Иккинчидан, туйларимиз миллий издан чиқа бошлади. Даврага ичкилик аралашди. Уртага чиқиб олиб, туду-туду бўлиб рақсга тушишлар расм бўлди. Бу ҳаётга енгил-елли қаран психологисини келтириб чиқарди ва, уз-узидан, ана шу кайфият санъатимизга ҳам кириб келди. Туйда фақат ва фақат шўх, енгил куй-қушиқлар ижро этиладиган, шундай нарсаларнинг бозори чаққон бўлиб қолди. Бундай енгил-елли куй-қушиқлар ҳақиқий санъат намуналарини урини эғаллай бошлади.

Қурииб турибдики, бунинг тағида тамаманфавлар ҳам етади.

Ахвол шунчага бориб етдики, баъзан матн маъзун билан ҳеч қимнинг иши бўлмай қолди. Моҳиятига қура, бошиқ-вазимин, боришги, мулли қилиб айтилиши талаб қилинадиган сузлар асосида ҳам шўх қушиқлар пайдо бўлди.

Қаргалар уса, қарайлик Марғилоннинг йўлга, — деб бошланадиган қушиқда катта бир дард, юрт соғинчи ифодаланган. Учаётган қаргалар қушиқда Ватанини эслатилади. «Хиди келса, ҳандалакнинг буйига маст бўлишни орзулаётганлар ким? Эҳтимол, рус ҳўкумати тарафидан мардикорчиликка олиб кетилган миллитдошларимиздир? Демак, бу матнда халқнинг катта бир дарди ақ ётган. Бу маъзун эса мунг, ҳазинлик, озгина гам ва, ҳатто, сиесий бир исений рух талаб қилмайликми?»

Наҳот, халқимиз уз дардини тўкиб солган бир қушиқ диқир-диқир қилишлай уйинга тушишга муҳалланган, туй-томошаларда айтилавериб, ҳаммаининг жонига тегиб кетган бир куйга солинса?!

Еки қип-қизил бўлиб пишан олманнинг чиройига ким ҳам маҳлиё бўлмайди? Бироқ бундоқ олиб қарасангиз, шу шўхруй олмага курт тушган, уни илма-тешик қилиб ташлаган бўлса-чи?! Эсиз, дейсизми беахтиер? Дейсиз. Бу а

